

Urmas Fager

RUNAR SCHILDTS

HOLGER SCHILDTS FÖRLAGS-
AKTIEBOLAG
HELSINGFORS.

ARMAS FAGER

RUNAR SCHILDT

ARMAS FAGER

EN SILHUETT

HELSINGFORS
HOLGER SCHILDTS FÖRLAGSAKTIEBOLAG

*Denna berättelse är skriven 1918.
Tryckt 1920 i 3,300 exemplar.
Teckningarna och omslaget av
CAROLUS LINDBERG.*

HELSINGFORS 1920
HOLGER SCHILDTS TRYCKERI

I en polsk ädlings gestalt trädde Armas Fager under sista mellanakten in på sommar-teaterns trånga, skarpt sluttande scen. Han såg sig flyktigt sökande omkring, men ingen av kollegerna hade ännu kommit upp ur de små fuktiga omklädningsburarna i källarvåningen, varken de riktiga skådespelarna och rollinnehavarna — operettartister av

rikssvensk härstamning — eller den talrika staben av enkla, inhemska statister. Båda kategorierna tillsammans tagna brukade Armas Fager något vagt benämna »kollegerna» eller, ännu hellre, »kamraterna»; att identifiera sig med någondera av dem var honom i ena fallet tämligen omöjligt, i det andra särdeles motbjudande. Det stannade alltså vid »kamraterna».

Scenen låg i halvljus nu då rampen var släckt och strålkastaren höll inne med sina flöden av stämningsväckande månsken, som strömmat så slösande rikt under föregående akt. Två karlar i blåa kattunsblusar byggde sävligt upp en vapenkrönt slottsportal i fonden, och maskinisten hissade de fransade, daskiga suffiterna en smula högre för att dymedelst framkalla illusionen av oändliga vidder och välva en hög mellaneuropeisk himmel över sista aktens adliga förvecklingar och sluttablåns kraftuppåå av kvinnlig linjeskönhet. Ingen gjorde sig någon onödig brådska. Operetten var i sig själv mycket

kort, varför en insiktsfull ledning sett sig föranlåten att göra mellanakterna så mycket längre. Detta skedde särskilt med tanke på den talrika ryska publiken som kväll efter kväll fyllde de dyraste platserna och för vilken all scenisk framställning endast bildade ramen kring angenämt flirtfyllda pauser.

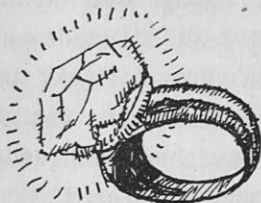
Armas Fager gick fram till ridån för att kasta en blick genom det ena titthålet. Han rörde sig på de sluttande och ställvis rent av gungande tiljorna med en elegans och en värdig säkerhet som stod i lyckli-

gaste samklang med den grånade aristokrat-mask och den lysande dräkt han bar. Armas Fager var utomordentligt känslig för denna klädernas hemlighetsfulla inverkan på personligheten. Varje hans åtbörd och ansiktets uttrycksspel var nu något alldeles annat än till exempel i andra akten, där han tack vare regissörens hänsynslöshet nödgades göra en fattig galizisk lantarbetare. I grevens pälsbrämade skrud (av satin som förvillande liknade siden) kände sig Armas glad, sorglös, frikostig och välvilligt stämd mot hela Guds värld; den galiziska trälens solkiga paltor försatte honom däremot ögonblickligen i ett tillstånd av dovt proletariskt missnöje, varvid teaterlivets hela misär och kamraternas ruskiga karaktärer stodo för honom i ett skarpt och förfärande ljus. Armas Fagers dagliga väsen utom scenen hade givetvis långt mera av magnaten än av galizierslaven, dock med en stark tillsats av själslig och kroppslig livlighet och en ögonens ekorraktiga allestädesnärvaro, som varken

åren eller den begynnande korpulensen för-
mått minska.

Bredbent och trygg i sina glänsande
blanklädersstövvelskaft ur teaterns garderob
tog Armas Fager titthålet i besittning.
Han kunde göra det med lugn då han över-
tygat sig om att ingen av artisterna för ögon-
blicket befann sig i närheten. Här förelåg
nämligen ingen fara för att han brutalt skulle
bli skjuten åt sidan, vilket stundom hänt
honom — till stor och hörbar glädje för en
del unga spolingar bland statisterna.

Armas Fager var av tämligen reslig växt.
Han fick böja sig en smula för att komma i
jämnhöjd med den lilla tittgluggen. För
större bekvämlig-
hets skull stödde
han sina ringprydda
händer mot knäna;
på hans högra pek-
finger blixtrade den
våldiga diamanten,
sommarteaterns Koh-i-noor, som Armas ge-

nom dunkla machinationer i rekvisitan lyckats tillskansa sig för denna pjäs.

Armas Fager slöt ena ögat och passade in det andra i gluggen.

Där ute brann Vintergatans strålande ramp med ständigt klarare sken i det tätande augustimörkret. Månen hade också en av sina välmaktsperioder just nu, men var icke direkt synlig från Armas' plats. Han såg bara de vita floderna som vällde ut över gräsmattor och sandgångar och göto ett egendomligt skimmer av hemlighetsfull, på något vis utländsk skönhet över parkens anspråkslösa villor och gamla, välbekanta alléträn. Med korta mellanrum foro blåvita ljuskäglor hastigt över kvällshimmeln, ända upp till zenit, stannade en sekund, skälvde till och doko åter ner bakom parkens tunga lövmassor. Det var någon av strålkastarna på Sveaborg som rastlöst spanade efter den fräcke fienden i luften och på vattnet.

På gångarna mellan småborden och på vägarna runt planen rörde sig ett myller av

dunkla människogestalter. De många vita fläckarna markerade aftonkappor och officershuvudbonader, kanske också bara vanliga studentmössor eller kyparskjortbröst. I bakgrunden sipprade ljus i klara rektanglar kring restaurationsverandans förhängda fönster. Armas Fager tänkte på den tid då de brukade ligga där badande i ohämmat sken från hundrade elektriska lågor. Två år var det sedan dess; det tycktes honom snarare som tjugu. Kriget, kriget!

Armas Fager avskydde kriget. Visserligen hade han med sina fyrtinio år ingen anledning att låta skrämman sig av de ständigt uppdykande värnpliktsryktena, men de många förbuden och restriktionerna ingrep störande i det behagliga vardagsliv han med så mycken konstfärdighet byggt upp under årens lopp. Den tilltagande dyrtiden hade avsevärt försämrat hans ekonomiska ställning, ty om också dagslösen i hustruns butik hade stigit en hel del, så var dock nettovinsten faktiskt mindre än förr, all-

denstund Wendla envisades med att ta sina varor i andra hand, genom de stora affärerna, i stället för att köpa direkte av agenter och provryttare. Mer än en gång hade Armas framlagt vidlyftiga, lockande planer till butiksdriftens fullständiga omläggning, men trots de lysande resultat han förutspått, nej med bindande bevisning ställt i säker utsikt, hade Wendla icke kunnat förmås att överge de affärsmetoder hon prövat och levat sig in i under en lång rad av år och som onekligen på sin tid medfört tillfredsställande resultat.

Dessutom hade de ständigt stigande priserna fullständigt bragt Wendla ur fattningen och satt en sådan skräck i henne att hon bara ville göra inbesparingar på alla möjliga och omöjliga håll. Förgäves sökte Armas förklara för henne att kristiden omstörtat alla tidigare ekonomiska lagar, att det nu inte gällde att ge ut mindre utan självfallet att förtjäna mera än förr; han mötte heller ingen förståelse för sina antydningar

om önskvärheten av ökade veckopengar. Den lön teatern betalade honom för hans tjänster var löjligt liten; dyrtidspålägget motsvarade ungefär ett par cigarrer om dagen.

Allt detta var ju orsak nog för Armas Fager att avsky kriget. Men dessutom var det någonting i själva idén, i denna krigets brutala uppriktighet som dunkelt bjöd honom emot.

Ack ja, kriget. Armas rätade på sig, suckade, bytte om fot och böjde sig åter fram för att titta. Denna gång hade hans blickar ett bestämt mål, han sökte ett bedårande damansikte som han tidigare på kvällen varseblivit på första stolraden. Denna möjlighet att iaktta publiken, att ge sig på spaning efter vackra kvinnoögon var en stor fördel han hade framom de verkliga roll-innehavarna, som ju ständigt måste passa på sina repliker och åtminstone i någon mån uppoffra sig för samspelet. Armas Fager satte stort värde på denna fördel, den för-

sonade honom delvis med den stumma med-agerandes anspråkslösa lott. Dock var han ingen ouppmärksam körmedlem; han försummade aldrig för ögonfröjdens skull sin plikt att vid vissa repliker och vid särskilt dramatiska tilldragelser i pjäsen ge uttryck åt massans förvåning: — åh! — förbittring: — ååh! — eller jubel: — åååh! — Han kunde inlägga mycket av intensiv känsla i dylika korthuggna utrop, och hans ansikte speglade lydigt de skiftande känslorna.

Den vackra damen på första stolraden var försvunnen. Trots dunklet kunde Armas tydligt se att hennes plats stod tom. Hon vandrade visst arm i arm med sin marin-officer under de skymmande lövvalven. Armas Fager önskade att hon snart måtte återvända hit till detta område, som han med sin blick kunde behärska och där hon på något sätt kom att tillhöra honom. Och om han också inte — annat än i tanken — kunde smyga sin arm kring hennes liv medan hon satt där på sin dyra stol, så hade han

åtminstone det djupt tillfredsställande medvetandet att heller ingen annan kunde göra det. Nu däremot, nu visste man ingenting . . . så länge hon föredrog att dröja där borta som en av de lysande, lockande vita fläckarna i månskymningen. Armas Fager suckade djupt.

— Du tar ju orden ur munnen på mig, sade en röst bakom honom. En rikssvensk röst, en artiststämma. Armas Fager tyckte sig visserligen känna igen den såsom vänlig och ofarlig, men instinktivt tog han dock ett hastigt steg åt sidan och lämnade platsen framför titthålet fri.

Javisst, självfallet, det var ju Axel Pehrson, den framstående komikern, publikens gunstling, Armas Fagers nyförvärvade vän.

Detta förtroliga »du», det var som en orden, fäst på Armas Fagers bröst. Hans hjärta slog snabbare av hemlig stolthet, hans öga flammade till. Många små sköna konjaksflaskor hade han fått uppoffra för att nå denna utmärkelse, men nu ägde han den

alltså, och nu skulle den utnyttjas. Han hoppades livligt att åtminstone scenkarlarna hört det betydelsefulla ordet och fäst sig vid det. Till yttermera visso gick han fram och klappade fryntligt Axel Pehrson på skuldran.

— Nå, gamla hedersspascha, hur känns det så här på kvällskvisten?

Den omtyckte komikern drog sig inte undan, inte heller uttryckte hans ansikte någon förtrytelse. Han var sig alldeles lik, hade för resten knappast anlagt någon egentlig mask — publiken älskade ju att skratta åt hans ansikte sådant naturen format det. Hans stora, rödkantade ögon tycktes uppsuga allt som kom i deras väg med samma begärlighet som hans strupe slök alkohol, alkohol, alkohol.

Armas Fagers hand vilade fortfarande på Axel Pehrsons skuldra. Det tycktes honom att den stora diamanten på hans pekfinger ännu aldrig slungat sådana präktiga blixtar som i denna stund. Tyvärr

var det alltjämt bara scenkarlarna som bevittnade hans triumf.

— Fullt hus som vanligt, sade Axel Pehrson, kanske i någon mån avledande.

— Ja, instämde Armas livligt, det går ju fint i år. Skada att vi så snart måste sluta här ute.

Axel Pehrson höjde lätt på ögonbrynen — dessa rödgula ögonbryn, som besutto en sådan förunderlig makt över publikens skrattmuskler. Han stirrade envetet upp mot de trasiga suffiterna som sol och regn sugit blånaden ur.

— Här eller där! sade han. — Det kvittar.

— Har du gjort kontrakt för vintern? frågade Armas med respektfull nyfikenhet.

— Inte än. Det var nog en jycke här som ville ha mig till kabareten på... Venezia, tyckte jag han sa. Det är visst ett sämre ställe, vad?

— Åå — nej, inte precis...

— Genera dig inte. Naturligtvis är det

ett sämre ställe, och därför går jag väl dit. Ju sämre, dess bättre. Och du, hur blir det med dig? Skall du stå bakom disken i höst, vasa?

Armas Fager drog sig ett steg tillbaka.

— Min engagementsfråga, sade han allvarsamt, — min engagementsfråga är ännu inte alldeles klar, men jag tänker att det blir uppgörelse endera dagen.

— Du är galen, karl, sade Axel Pehrson lugnt. — Att hänga vid teatern när man inte är tvungen! Jag önskar jag kunde byta med dig.

— Varför hånar du mig, sade Armas med en röst där bitterhet och oinskränkt beundran kämpade om övervikten.

— Det är väl inget hån när jag säger rena sanningen. Tänk, att få stå bakom en disk och skratta åt publiken! — för det gör ju handelsmännen nu för tiden, inte sant. Djäklar! säger jag. Djäklar anagga! Att en gång få skratta åt de m.

Han hötte med knuten näve åt ridån

som dolde de stimmande skarorna där ute. Så vände han sig hastigt om och gick bort förbi ettans båge.

Han har konjak nere i logen, tänkte Armas, han var ju helnykter när vi kom.

Mellanakten led mot sitt slut, det började bli livligare på scenen, i inspicientens bås och i rekvisitakammaren, som till storleken närmast påminde om ett skafferi. Nerifrån klädlogerna hördes garderobiären fru Andersbergs oskolade och föga älskvärda stämma, tidtals överröstad av gälla flickskratt och saftiga stockholmska svordomar. Inspicienten gav signal med ringklockan och skådespelarna började så småningom kravla sig uppför den smala trätrappan.

Armas Fager beslöt sig för att gå ner. Han hade inte entré förrän längre fram i akten, kunde alltså förfoga fritt över vidpass en kvarts timme. Dessutom rörde han sig gärna i de trånga passagerna vid dessa tidpunkter då man rent av var tvungen att

snudda vid statistflickorna. Skådespelerskorna gick han helst ur vägen för, alltsedan ekot av en viss örfil för åtskilliga år sen genljudit där nere i underjorden. Den årgångens trupp i både högre och lägre grader var visserligen längesen skingrad för alla nordanhimmels vindar, men fru Andberg hade sörjt för att det pinsamma ekot på ett konstlat sätt fortfarande genljöd i artistlogerna. För den skull gjorde sig Armas Fager så smal som möjligt när han mötte skådespelerskorna i korridoren. Dock ansåg han sig inte ha förlorat mycket genom denna halvt frivilliga försakelse; statistflickorna voro alltid de vackraste vid teatern, oberoende av alla ryktbara gäster.

Armas Fager gjorde sig alltså beredd att bana sig väg genom trängseln i trappan. Han strök med välbehag de väldiga, nedhängande mustascher hans vän teaterperukmakaren Hagert försett honom med, rättade på det karmosinröda sidenskärpet, som förtroligt smög sig intill hans runda lilla mage,

och han betraktade sina glänsande stövelskaft. Det förargade honom en smula att han inte kunnat få ett par fullständiga stövlar i stället för dessa falska skaft, under vilka hans egna, högst vardagliga snörkängor stucko fram. Men han tröstade sig med att publiken sällan observerar dylikt; dessutom var det inte tid till några vidlyftiga betraktelser nu, om han ville möta lilla runda Nea Blomberg i den trånga korridoren där nere. Och han ville möta Nea Blomberg i den trånga korridoren.

Klockan ringde för andra gången, kort, skarpt, nervöst. Inspicienten var ju alltid nervös, vare sig det fanns någon rimlig anledning eller inte. Han sprang ett par gånger av och an över scenen med pannan dryppande av svett och kravattens knut någonstans uppe vid fadermördarens ena snibb. Var han fick dessa sällsamma kragar ifrån var en olöst gåta för alla, lika väl som hans förmåga att utflöda svett vilken kylig höstkäll som helst.

Emellertid, Armas Fager skyndade ner för trappan i yppersta sinnesstämning. Med stöd av sin långa erfarenhet hade han beräknat ögonblicket rätt. Hela kören fick lov

att pressa sig förbi honom på det smalaste stället. Med vidgade näsborrar och återhållen andedräkt insög han doften av smink och puder, parfymen och naken kvinnohud. Han hörde klirrandet av sporrar och

armband, av paljetter och örhängen och tamburiner, han hörde fraset av smidiga tyger och många lätta klackars slag. Ett virrvarr av lysande färger drog förbi honom, bländande hans syn och rusande hans sinnen.

Han levde, han var lycklig. Där kom hon, den långa blonda med de oförlikneliga skuldorna — hans fingertoppar snuddade skälvanande vid dem. Där kilade den mörklockiga Vera som en silkeslen, smeksam liten kattunge — tyvärr utom räckhåll dock. Och där, där kom ju Nea Blomberg, hon själv, den läckraste av alla. Ett hastigt och vågat grepp; hon drog sig inte undan, hon hade ingenting emot det, hon skrattade bara, hon — aj! där var någon som nöp honom omilt i veka livet, naturligtvis Saxell, den oförskämda, svartsjuka pojklymmeln! Vänta, din förbannade kanalje, det där ska du få betalt för! . . . Sen var det inget roligt mer, för sist i raden kommo Armas' egna döttrar, Elli och Hjördis. Han nickade vänligt och uppmuntrande till dem, men de sprungo

fnissande förbi utan att bevärdiga honom med så mycket som en blick.

Armas Fager drog djupt efter andan. Flyktigt är allt skönt i livet, flyktigt och kort.

Han trodde sig nu, för de närmaste minuterna, kunna finna största möjliga tillfredsställelsen i en cigarrett. Han gick in i de manliga statisternas avklädningsbås, som han tyvärr var tvungen att dela med kreti och pleti, ja med en Saxell.

Hu, det var råkallt här nere. Fukten rann i tunga droppar nedför de nakna stenväggarna. Den som kunde få sig en liten sup! tänkte Armas Fager.

Klädesplagg av alla former och kulörer, civila dräkter och brokiga teaterkostymer, lågo huller om buller på stolarna, bordet och golvet — framför allt på golvet. Ett trasigt tvättfat med simmande såpbubblor på det svarta vattnet stod i en vrå av rummet. På väggarna hängde en del spegelglasbitar, fästa vid sinnrika system av se-

gelgarn och nubbar. Det var ett ställe där ingen frivilligt uppehöll sig längre än nödigt och där man framför allt inte gärna lämnade sin portmonnä.

Armas Fager fann rätt på sin blåa kavaj och plockade fram en cigarrett ur masur-etuet. Belåtet blossande — ingen kunde ju se honom just nu, så det var ingen fara för böter — skred han uppför trappan som från källarvåningen ledde ut i det fria. Han öppnade dörren och slog sig ner på mellersta trappsteget där utanför. Här kunde han alldeles ypperligt vila en smula och samtidigt höra vad som tilldrog sig på scenen så att han inte riskerade att försumma sin entré.

För han hade ju entré, precis som vilken skådespelare som helst. Visserligen gällde det bara att följa Axel Pehrson tätt i hälarna, att vara hans dövstumma vän, om vilken det talades i ett par repliker. Men dessa repliker voro förfärligt kvicka, och publiken skrattade nästan lika mycket åt Armas i hans stumma roll som åt Axel Pehrson när

han gjorde sina bästa trics — det där med de saxande benen eller flaxandet med ögonbrynen eller något annat. Och så låg det någonting oändligt befriande och upplyftande i detta att inte höra till kören, att vara någonting för sig, inte en likgiltig tolvtedel eller sextondedel av en massa någonstans i bakgrunden.

Publiken därborta på planen hade återtagit sina platser. De sista försenade paren skyndade fram ur allémyningarna. Musikerna i orkestern stämde hastigt sina instrument och dundrade sedan löst med förspelet, en omtyckt marsch ur föregående akt. Armas Fager hörde inspicienten väsa fram sitt febrila: Plats! Plats! Ridån går! — och han hörde orden gå i uppfyllelse.

Kören larmade en stund, sen blev det tyst, ett par talade repliker föllo hastigt, och plötsligt steg Wennmarcks tenorsolo som en skälvande vit raket mot natthimmeln. Borta bland de slumrande villorna bakom lindarnas väldiga mur fick det yrvakna ekot

ett vårdslöst tag i melodien och kastade den trevande och osäkert tillbaka.

Hm. Tja. Ganska bra, egentligen, men kanske lite tunt, lite skrikigt i höjden.

Så kom kören igen, och så valsade, stepade och walkade operetten vidare, i kväll som femtio kvällar förut.

Armas Fager var ingen vän av sång. Hans röst ansågs skämma kören; han visste det, och det grämde honom djupt. Ty nere i själens skräpkammare, bland tankar som han icke tillät höja huvudet i klara dagsljuset, satt den tärande fruktan för att teatern — både den riktiga vinterteatern och sommarens operettscen — en vacker dag inte längre skulle önska se honom bland sina medarbetare. En god sångröst hade varit ett förträffligt stöd, en säker räddningsplanka. Annars gav Armas Fager inte mycket för »det där förbannade laulandet», som han kallade det, och som en Saxell kunde vara god nog att yvas över.

Han satt där och sväljde röken i vällustiga små klunkar.

— — — Nea Blomberg — — Tänk om!

— Hon är vit och röd och rund — — —
och mycket ung — —

Det är bara det med de där ungdomarna, de har en barnslig smak. Smak för Saxeller — —

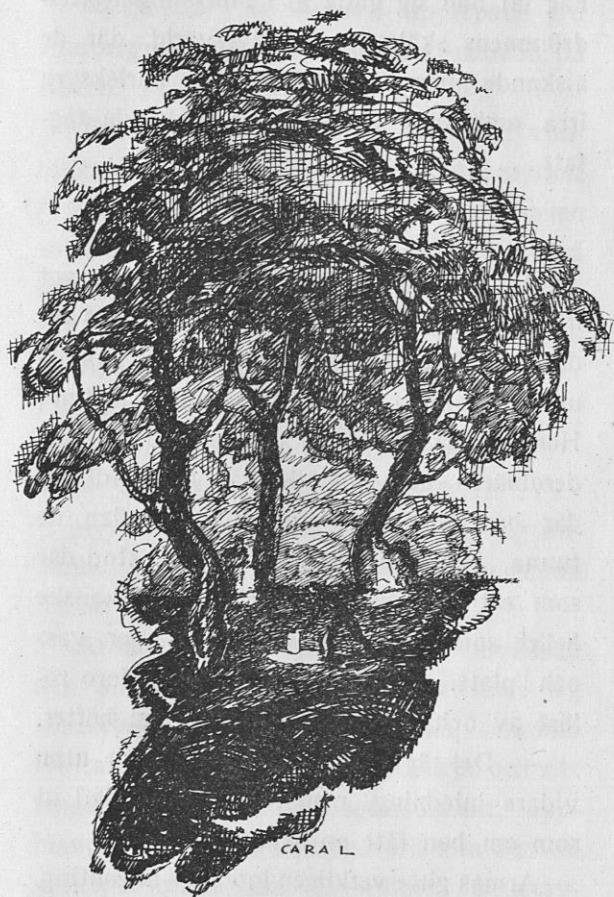
Det var för resten inte alldeles dåligt så här heller. Att sitta i skymningen och tänka på henne. Eller på den vackra damen i vitt, hon på första stolraden. På de många vackra kvinnor som vandra omkring i denna värld — blonda och mörka — lätta och onåbara —

Och som en hälsning från städernas lockande vimmel trängde genom parkens tiggande stillhet en spårvagnsklockas gälla pling; han hörde bygelns väsande mot koppartråden och hjulens metalliska sång mot skenorna när vagnen passerade en kurva.

Armas Fager smålog, kastade cigarettstumpen och blickade fundersamt ut i par-

kens dunkel. Där brann ingen lykta nu sen kriget kommit, och varje slingrande gång tycktes leda mot något hemlighetsfullt öde fullt av faror och tjusning. Men plötsligt glimmade det till bakom buskarnas bladverk, små irrande bloss gledo långsamt av och an, stannade, dök ner, höjde sig och försvunno på en sekund för att tändas på nytt ett stycke längre bort.

Armas Fager stirrade betagen på dessa bleka små sken. Han visste ju nog att det bara var några företagsamma pojkar, som efter avslutad skoputsarverksamhet med lyktor i handen letade daggmask till avsalu. Men för honom, som medverkat i »En mid-sommarnattsdröm» och i månget julféeri, föll det sig alls inte svårt att tänka sig parken befolkad av älvor med strålande diadem, av tomtar, nissar och lyktgubbar. I första ögonblicket manades alla dessa intryck samtidigt fram för hans känsliga sinne, men så småningom bleknade de barnsliga julsensationerna, och med en rysning av välbe-

CARA L

hag lät han sig glida in i Midsommarnattsdrömmens skälmska äventyrsvärld, där de älskande paren bländade av kärleksyra irra omkring i ett ständigt gäckande tagfatt...

Ja, vad nu då?

Det var precis som om en aning sagt fru Andberg att hon kunde göra Armas alldeles särskilt stor förtret genom att komma ut på trappan och tilltala honom just nu. Hon såg så skadeglad och laddad ut, garderobiären och påkläderskan fru Andberg, där hon stod med knappnålar mellan de tunna, blodfattiga läpparna. Hon stod där som ett ris i kakelugnsvrån, eller kanske hellre som ett draget svärd — mager, vass och platt. De knotiga fingrarna foro röslöst av och an över hennes kantiga höfter.

— Det är ett svineri, sade hon utan vidare inledning, men hon såg så glad ut som om hon fått en oväntad present.

Armas gitte verkligen inte säga någonting.

— Det är ett svineri! upprepade fru Andberg och höjde alldeles i onödan på rösten.

Fru Andberg hade under årens lopp vunnit en stor färdighet i att tala tydligt, mycket tydligt, trots knappålarna som större delen av dagen stucko ut ur hennes mun, också när det fanns mycket liten sannolikhet för att de behövde komma till användning.

Äntligen bekvämade sig Armas Fager till en motfråga:

— Vad är det som är ett svineri?

— Det där med Elli och Hjärdis.

— Åhå, sade Armas högdraget, jag undanber mig alla oförskämdheter vad mina flickor beträffar!

Armas Fagers språk var i huvudsak den bildade mannens. Han beflitade sig medvetet om en vårdad svenska, och han rent av led då han hörde sin hustrus och sitt umgänges vulgära helsingforsdialekt, uppblandad med bondska bygdeord som den till på köpet kunde vara. Egentligen, i bokstav-

lig bemärkelse, var finskan hans modersmål, som han fortfarande behärskade mycket bra, men förhållandena, familjeförbindelserna, arbetet vid teatern, allt hade bidragit till att göra svenskan till hans verkliga samtalspråk. Ja, det var inte utan att där stundom insmög sig vissa omisskännligt rikssvenska tonfall i hans repliker, i synnerhet då innehållet höjde sig över vardagens plan.

— Det är en skam, sade fru Andberg, — det är en riktig skam att Fager har släpat sina flickor hit till det här stället. Hur tror han att det skall sluta för dem?

— Varför skulle det behöva sluta på något särskilt sätt för Elli och Hjordis, om jag får lov att fråga.

— Nåja, sade fru Andberg icke ovilligt, eftersom han frågar så kan jag ju gärna svara: de ska ut och supera med officerare i kväll igen.

— Hur vet ni det? invände Armas Fager med spelad klentrogenhet och vaknande intresse.

— Hovmästaren var här med blommor och visitkort.

Armas ändrade ställning så att han hädanefter kunde betrakta fru Andberg när han så ville.

— Jaså, hovmästaren själv. Ser man på. Vad var det för blommor?

Fru Andberg lät för ett ögonblick sina armar vila korslagda över det släta bröstet.

— Maskrosor, sade hon med ett försmädligt småleende.

— Prata inte strunt, det var säkert riktiga rosor. Röda rosor, inte sant?

— Det var väl så eftersom Fager säger det. Han är ju van vid sådana finheter, och flickorna med. Nu är det femte eller sjätte gången de ska ut och flänga.

— Femte, på sin högsta höjd femte, sade Armas.

— Sjätte, avgjorde fru Andberg.

Armas Fager teg ett ögonblick.

— Följde där visitkort med blommorna? frågade han lätt hänkastat.

— Ja, det sade jag ju redan.

— Hur mår du de såg ut, de där korten?

— Hur de såg ut, upprepade fru Andberg hånfullt. — Vita och fyrkantiga med svarta bokstäver på, tänker jag.

— Och så kanske litet blåa bokstäver, bläckbokstäver, tillade Armas hastigt.

Fru Andberg stelnade till en sfinx.

— Jag vet ingenting, sade hon kort.

— De är alla däroppe just nu, fastslog Armas.

— De är så, instämde fru Andberg.

— Och vi är ensamma här nere — —

— Det stämmer, nickade fru Andberg.

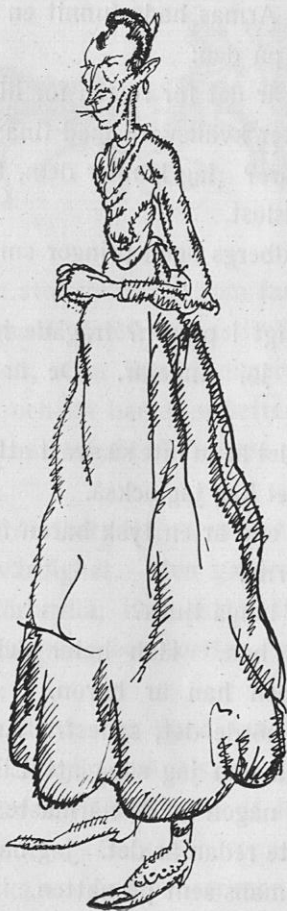
— Vi kunde kanske — —

Men nej. Fru Andberg förstod ingenting. Armas teg åter ett ögonblick.

— Nej, sade han plötsligt och strängt, — hur kan fru Andberg komma på sådana tankar. Det är ju nästan som att stjäla.

Fru Andberg log så långt och så brett som knappnålarna det tillstodde.

— Fager är lite korkad ibland, sade hon

bara. Men Armas hade funnit en biväg och hastade in på den:

— Vad är det för resten för illa i det att flickorna äter kvällsvard med fina och hyggliga officerare? Jag känner dem, tillade han något vårdslöst.

Fru Andbergs ögonspringor smalnade yttermera.

— Riktigt i person? frågade hon.

— Jaa, jo, ungefär. De är vid marinen.

— Ja, det är ju inte så svårt att se på uniformen. Det kan jag också.

— Den ena är en tysk baron från Östersjöprovinserna.

— Den långa ljusa?

— Just han. Han heter Schiller eller Schilling, och han är baron.

— Jag hörde det, sade fru Andberg soligt, och då kan jag säga att Elli nog blir friherrinna någon av de närmaste kvällarna, om hon inte redan är det. Jag har sett dem åka tillsammans sent på natten.

— I en stor militärbil som far i väg som jehu, inte sant? inföll Armas livligt.

— Precis, men ibland duger det också med häst, och då har de sufletten oppslagen fast det inte ser ut att bli regn på de närmaste dygnet.

— Fru Andberg ljuger, sade Armas plötsligt med värdighet. Men garderobiären lät sig icke förbrylla; hon satte sitt huvud i långsam vaggning och fortfor i smått sjungande ton:

— Det är fasligt synd om modran — en sådan duglig människa. Jag kände ju Wendla ren på den tiden då hon tjänade hos statsrådets. En sådan rapper och duk-tig människa som hon var ser man inte många

nu för tiden. Vi blev allt bra förvånade när hon gifte sig med Fager . . .

— Alla kan ju inte bli gifta med lappsokmakare, sade Armas med en giftig tanke på den döde herr Andberg.

— Hederliga människor väljer alltid hederliga yrken, sade fru Andberg lugnt. — Ja, när man tänker — Wendlas flickor bland teatermamsellerna! Wendlas flickor superar med ryska marinkor!

Armas Fager blev het och röd under aristokratmaskens förnäma blekhet.

— Mina flickor får göra vad de har lust och fallenhet för, och det angår ingen människa.

— Jaså, sade fru Andberg vänligt, — det blir ju ganska trevligt bara det hinner, för lust har de nog och inte är det väl något fel på fallenheten heller, så visst som de brås på Fager.

På dylikt svarar man icke. Armas Fager reste sig och gjorde min av att gå ner i logerna.

Fru Andberg lade hejdande handen på hans arm:

— Det tjänar till ingenting, bästa Fager. Såna där kort och brev lämnar flickorna aldrig framme i logen, dem sticker de strax mellan bröstet.

— Jaså, sade Armas, om de inte kan förvaras på något annat ställe så är det ju tur för er att ni inte mera får sådana brev.

Han gjorde ett nytt försök att gå ner, men fru Andberg ställde sig helt obesvärat i vägen.

— Vill Fager veta varför han i våras släpade sina flickor hit? Jo, Fager var rädd för att själv bli bortkörd, och det var rätt gissat, för jag hörde med mina egna öron hur direktören sa: Och så ska vi inte ha den där Fager i kören, publiken börjar bli led åt hans trinda mage och hans viktiga nuna — ja, just precis på det sättet sa han. Och så sa han lite annat om Fager också, Fager vet nog själv, just det där. Men när Fager sen kom dragande med flickorna, då blev de

alla så tysta så, både regissörer och inspi-
cieder och vad de allt kallar sig. Hålans
karlar som de är! Bara de får se ett ben som
är rakt, så blir de redan lite virriga i huvudet,
och kommer det sedan lite rundheter till så
är de alldeles perdy.

Armas Fager tog gumman ganska omilt
om livet för att skjuta henne åt sidan. Sam-
tidigt lutade han sig tätt till hennes öra och
skrek plötsligt till:

Blablablablabla!

Han hyste nämligen ett stilla hopp, att
fru Andberg i förskräckelsen skulle komma att
svälja en eller annan av sina knappålar.
Men han hade misräknat sig. Hos fru And-
berg skedde intet av slump.

— Hälsa Wendla! ropade hon efter ho-
nom. — Kanske jag sticker mig in till henne
någon dag, vi har inte träffats på många
herrans år och jag kunde ha ett och annat
att tala med henne om. Se, hon har ju inte
i sig själv en sådan där klarer syn som man
behöver här i världen.

Det klack till i bröstet på Armas Fager. Fy för den dålige! tänkte han. Det fattades bara att hon en vacker dag gick och pratade skräp för Wendla.

I själva verket hade Armas alltid betraktat teatern, ja hela sitt konstnärsliv, som en sagoborg, genom vars murar intet eko av kyssar eller suckar borde få tränga fram till hemmets och vardagslivets lågland. Hitills hade heller ingen förrädare lyckats smygga sig dit ner och yppat borgens hemligheter, men han såg tydligt att en stor fara hotade i fru Andbergs gestalt.

Förbaskade drake! mumlade han halvhögt.

I trappan upp till scenen slog det honom som en uppenbarelse. En sådan åsna jag var! Naturligtvis ligger visitkorten kvar där nere, men hon ville läsa dem ensam, den illmariga harpan. Nu gör hon det, och skratrar åt mig!

Ett ögonblick funderade han på att vända om, men det var för riskabelt. Han löpte fara att försumma sin entré.

Där uppe stod Axel Pehrson i första kulisserna. Hans underläpp hängde slappt ner och hans envetna blick insög Elli Fagers lilla behändiga trikågestalt. Det var något slags dans som pågick, en balett som regissören flickat in på måfå.

— Är hon inte stilig? viskade Armas stolt. — Det märks att det är ras i henne, tillade han hemlighetsfullt och tänkte därvid på familjetraditionen, enligt vilken han sannolikt var son till en baron eller också — i sämsta fall — till någon officer vid gardet.

— Gud vet vad det är, svarade Axel Pehrson och hans läppar skälvde till, — men någonting tusan djävla är det.

Deras entré följde omedelbart på dansen. Axel Pehrson gick först, och i samma ögonblick han dök fram på scenen föll hans ansikte i dessa skämtsamma spasmer och hans ben i denna såxande gång som gjort honom till publikens synnerliga gunstling.

Armas Fager erfor en svag kittling i maggropen, som alltid när hans ögon mötte

det brokiga rampljuset och han skulle träda fram inför det hundrahövdade vidundret i mörkret där utanför. Dock var det ett intet så här i vardagslag mot vad han känt de gånger då han fått någon replik på sin lott. I ett halvt dussin pjäser hade det hänt honom under årens lopp — en gång var det hela fyra svar han ägde avge, korta visserligen, men i alla fall. Det var minnen att ta fram och smeka i ensamma stunder.

Armas Fager höll andan ett ögonblick. Han väntade på skrattsalvan som borde följa på hans entré och Axel Pehrsons förklarande repliker. Den måste ju komma, den hade kommit femtio kvällar å rad, men där blev i alla fall var gång en liten paus full av spänning, som löste sig i ett oändligt välbefinnande i hela Armas' varelse då fnissandet bröt löst där ute.

När detta var över hade Armas ingenting vidare att uträtta än existera, sitta i en bekväm korgstol och vara dövstum. Den dövstumma arvonkeln kring vilken hela ope-

rettens intrig noga taget var spunnen. En härlig roll. Han fick tillfälle att smyga mången blick dit ut till den sköna på första raden. Han trodde sig kunna fastslå att hon lagt märke till hans stumma hyllning.

Med uppriktig sorg såg Armas operetten lida mot sitt slut. Dessa korta, strålande kvällstimmar kände sig hans svällande hjärta som en fullt berättigad, omistlig del av det festliga hela, där artisterna och publiken förenades i en vilja och gärning. Men när den gamla gnisslande ridån fallit och rampens lågor slocknat, då skyndade de andra bort, envar till sitt, till nya fröjder och nya njutningar — åtminstone tänkte sig Armas det alltid så — och det var bara han, just han som var utestängd. Han kände ett brännande medlidande med sig själv. Ty också de unga skådespelarna och statisterna, som inte hade råd att följa den stimmande publiken dit upp till restaurangens vita salar, de hade dock alltid sin flicka och sina hemliga små fröjder, som ett oblitt öde endast i för-

krympta, svårtillgängliga portioner unnade Armas.

Hans blick råkade fånga Elli och Hjärdis. De stodo med armarna om varandras

liv och tittade med spelande ögon ut bland publiken, också de. Också för dem lyste vita punkter i mörkret, magiskt, obetvingligt lockande. Också de spunno fina trådar av längtan och lust, men deras trådar voro

inte dömda att brista i nästa minut, tvärtom, de tvinnades allt starkare för vart flyende ord som bragte den sista repliken allt närmare.

De har det bra, tänkte Armas bittert. De går inte hem till mutter Wendla och lägger sig i ett dystert rum i jordvåningen. De går och sätter sig i mjuka stolar, äter läcker mat och dricker dyra viner. De tänker sjunga och dansa och vara glada tills solen går upp. Och de frågar mig inte om lov, de säger inte ens till att de ämnar göra det!

Han kunde inte annat än häpna när han besinnade hur hastigt denna utveckling gått. Ända till midsommar hade Elli och Hjärdis helt beskedligt spatserat raka vägen hem genast efter föreställningens slut. Men så hade det på något vis blivit en liten midsommarfest där ute, inte så alldeles liten. Mycket drickbart — goda varor — Nea Blomberg vitare, rödare, rundare än någonsin — trassel och bråk. Där hade flickornas respekt

gått förlorad, sedan dess vandrade de sina egna vägar. En ledsam historia.

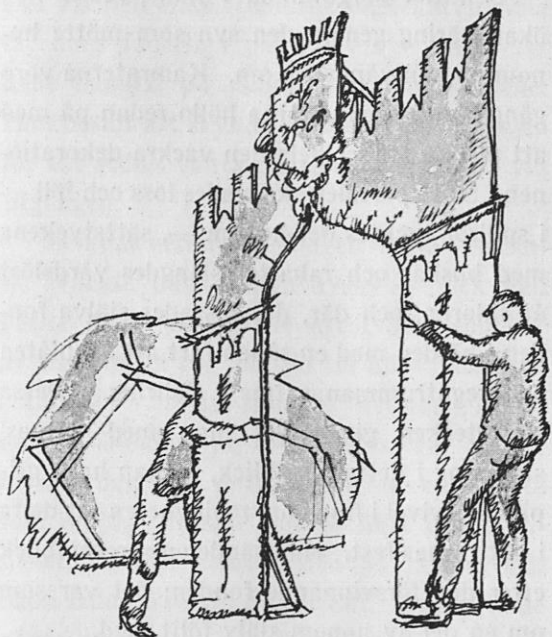
Och dock. Ett tillfälligt missgrepp, en beklaglig överilning från hans sida hade väl inte löst dem från alla förpliktelser gentemot honom. När han nu satt där och såg deras ögon tindra av gladaste förväntan, såg dem spana, gäcka, fråga och lova, då greps han djupt av den orätt de så oblygt tillfogade honom. Han var ju dock deras köttslige far som ägde råda över dem, åtminstone tills de nått myndig ålder.

Fru Andbergs påståenden och förutsägelser runno honom i hågen. Egentligen, tänkte han, är det bra orätt att låta dem utsätta sig för så många och svåra frestelser. Man borde tala med dem, varna dem. Och eftersom de antagligen skrattar åt alla varningar, så borde man förbjuda dem att gå. Ja, just förbjuda. |||

Hans sinne mörknade allt mer och hårdnade i stor beslutsamhet.

Ja, sade han sig själv, de ska inte vräka

sig i mjuka stolar i kväll, de ska inte äta läcker mat och dricka vin och sjunga och dansa. Herregud, två unga, oerfarna flickor i enskilt rum med två vackra, frikostiga, eleganta officerare, de är ju förlorade! Ingen beskyddar dem, ingen varnar dem, ingen håller ett vaksamt öga på dem — eller rättare sagt på de gunstiga junkrarna i fin uniform. Ingen — nej, men om?! Om där fanns en sådan person, om en äldre person höll dem sällskap . . . Faktiskt kunde det ju gå för sig, utan all risk, om en person i min ålder var med. Inte på något annat sätt, absolut inte. Men om jag . . . Ja, varför i all världen skulle inte jag . . . Jag skall tala med Elli där nere i logen . . .

När ridån fallit gick Armas bort till titt-
hålet och kastade en avskedsblick efter
den vackra okända vita. Nu var hon inte
längre hans, nu följde hon en annan man
mot nya öden. Med vemod såg han henne gå.

Och det sorgbundna i hans väsen fick ökad näring genom den syn som mötte honom då han vände sig om. Kamraterna voro gångna och scenkarlarna höllo redan på med att plocka sönder hela den vackra dekorationen. Slottsportalen skruvades loss och föll — i spillror tycktes det honom —, sättstyckena med buskar och rabatter slängdes vårdslöst åt sidorna, och där, där hissades själva fonden i höjden med en sådan fart att åskplåten och regntrumman sattes i dallring. Dessa stormtecken gingo väl ihop med Armas' stämning i detta ögonblick, ty han hade gripits av tvivel i fråga om möjligheten att delta i döttrarnas fest. Han sände en sorgsen blick efter den försvinnande fonden; det var som om en del av honom själv följt med.

Långsamt gick han ned för trappan. Hans beslut var fattat och det var oåterkalleligt: Om flickorna inte ville och kunde utverka att en pålitlig person, deras egen far, deltog i supén, så skulle han förbjuda allt festande, både för denna kväll och för all framtid.

Det var helt enkelt hans skyldighet att handla så, hans faderliga plikt. Varje annan far hade handlat på samma sätt i hans ställe. Han beslöt att skynda på med omklädningen för att sedan vänta på Elli och Hjärdis vid utgången.

Men där nere i statistlogen — själva namnet väckte hans livliga avsky — fick han vänta länge på tillfälle att tvätta sminket av sig. Ingen tog hänsyn till hans ålder och ställning. Dessa slynglar avundades och hatade honom; ja, avundades var säkert rätta ordet. De puffade till honom så ofta som möjligt, flinade honom mitt upp i ansiktet, stänkte smutsvatten på honom och bådo sedan ironiskt om ursäkt. Och så hade någon av dem — Saxell! — roat sig med att gömma hans väst. En dyrbar tid gick förlorad under sökandet. De unga lymlarna låtsade visserligen hjälpa honom att leta, men detta var bara en förevändning för dem att få kasta alla hans klädesplagg och övriga tillhörigheter huller om buller på golvet.

Äntligen kom västen i dagen. Den låg plötsligt på en stol som Armas två gånger undersökt och funnit tom. Han svor sakta mellan tänderna, men kunde ingenting göra.

Med kavajen på armen skyndade Armas ut i korridoren och försökte snegla in i damernas avbalkning. Denna gång gjorde han det faktiskt bara för att se om Elli och Hjördis voro kvar.

Men fru Andberg stack ut sitt leende kranium genom dörrspringan.

— Nej, sade hon, de har gått. Med blommor och kort och lust och fallenhet.

— Tig, käring! ropade Armas med en röst som brast i falsett.

Där ute på vägen blev han stående i rådlös förbittring. Han gisslade sanden med sin smidiga spatserkäpp, drev långsamt nedåt stora allén, i riktning mot stadens mörka husmassor, men stannade snart igen.

Nej. Nej! Vad som helst — men inte det. Han såg några försenade kamrater hasta

förbi. Med dem var ingenting att göra. Tråkiga, obetydliga människor som inte kunde komma hem fort nog. De formligen sprungo till spårvägsstationen.

Där sneddade inspicienten tvärs över gräsmattan som löparen på ett schackbräde. Den gamla slokhattens slappa brätten gungade i hastig takt för vart steg; han hade bråttom nu som alltid, ingen visste vart, kanske inte ens han själv.

En nyfödd bris svepte in från havet, det suckade och mumlade i lindarnas kronor. En dämpad sång om ensamhet och svärmod, ett dystert extranummer av naturens stora orkester.

En dom tycktes ha fallit över Armas i kväll, en dom som lydde på ensamhetens, händelselöshetens, njutningslöshetens vatten och bröd.

Eller kanske inte. Kanske ändå inte!

Där nalkades ju en människa, en vän, en bärare av vissa möjligheter. Där nalkades teaterperukmakaren Ferdinand Hagert.

Ferdi Hagert — så lydde hans namn inom vänkretsen — var en obegripligt lång och

nästan osannolikt mager man, vars ansikte tedde sig som en sammanfattning av alla de tragiska masker han under årens lopp levererat materialet till. Men han var dessutom en särdeles klok och mångkunnig man, som i yngre dagar rest vida omkring och lärt känna många folkslags länder och bruk, och när han någon sällsynt gång fick humöret att berätta, var det ett lärorikt nöje att lyssna till honom. För den skull satte Armas

en ära i att räknas som hans vän. Och så kom där ju till en annan omständighet, nämligen den att perukmakar Hagert på

senaste tid börjat sälja konjak inte bara för håret, utan också för magen. Han var en av dessa avundsvärda personer som sutto vid de dolda spritkällorna, och detta var ytterligare ett vägande skäl för Armas att stå väl med honom.

En liten bägare, en liten pratstund? for det genom Armas' hjärna.

Hm. Hans egna förråder voro alldeles uttömda för ögonblicket. Duskålen med Axel Pehrson hade sannerligen blivit honom dyr . .

Pengar hade han inte heller till något nämnvärt belopp; dessa usla små sedlar som Wendla med njugg hand försåg honom med, de virvlade ju av honom som lindarnas blad i septemberstormen.

Här måste andra medel tillgripas. Övertalningens, ja suggestionens svåra konst måste komma till skicklig användning.

— Godafton Hagert, hälsade Armas mjukt.

— Godafton, svarade perukmakaren mörkt som vid sorgers beklagande.

— Vart är du på väg?

— Hem. Det ser du väl.

— Nåå, sade Armas lätt, man behöver ju inte nödvändigt gå hem fast man går inåt staden. Staden är stor.

— Inte för mig, svarade Hagert kort.

— Det där beror på en själv, invände Armas försiktigt. — Om man vill...

En spårvagnsklocka ringde, otåligt manande. Konduktörens avgångsvissling skar genom tystnaden. Ferdi Hagert förlängde yttermera sina jättesteg, så att Armas fick lov att inslå ett slags småspringande som i många avseenden anstod honom illa.

Angreppet kunde sannerligen inte uppskjutas, hur ogynnsamma de givna förhållandena än voro för allt slags stämningpåverkan.

— Hur är det, Hagert, kan man få någonting drickbart? Ännu i kväll, menar jag.

— För pengar får man allt, svarade perukmakaren sententiöst.

— Vi är ju gamla vänner, Hagert.

— Visst, visst, men jag har fasta priser. Vad jag förtjänar är så litet att det ryms under nageln.

— Nånå, sade Armas och bjöd till att småle, — sakta i backarna. Men skämt å sido — vad skall du ha för en flaska konjak?

— Det finns till fyrtifem och det finns till sexti. Det är bara att välja.

— Fy fan, sade Armas och så teg han ett ögonblick.

— Naturligtvis, fortfor han hastigt, naturligtvis kunde jag ju också ta en flaska på kredit. Det har du väl ingenting emot, du vet ju att jag . . . att det finns tillgångar...

— Ja ja, jag vet, sade Hagert, men i Amerika fick jag lära mig en bra regel: Pay to day, trust to morrow. Och den håller jag på.

— Att . . . vad? Vad var det du sade?

— Pay to day, upprepade perukmakaren med höjd röst.

Det lät så fult. Armas Fager förstod att det betydde avslag.

De närmade sig bron över järnvägsskärningen på ett oroväckande sätt. Där skulle deras vägar skiljas.

— Ferdi! sade Armas — han ville säga det mycket vekt, men andnöden tvang honom att pusta. — Minns du hur trevligt vi hade det tillsammans för ett par veckor sen? Den där kvällen då vi satt på vallarna ända tills solen gick opp. Minns du inte hur vi berättade för varann om hela vårt liv, och hur roligt det var?

— Jo, svarade Hagert, jag minns.

— Den kvällen var det jag som bjöd . . . Paus, men inget svar.

— Jag bjuder alltid när jag bara kan, det vet du.

— Å jo, medgav Ferdi Hagert.

På denna förstockade människa bet ingen finkänslighet, här var det bara att köra fram med grovt artilleri.

— Säg, Hagert, brukar du aldrig bjuda gamla vänner? Brukar du aldrig bjuda igen, i din tur?

— Nej, svarade perukmakaren brutalt, — det har jag inte råd till.

— Du skämtar, Hagert, och du skämtar bra, men man gör det ännu bättre vid ett litet glas...

— Jag har hustru och barn att försörja, sade Hagert, och det tycktes Armas att där låg en smula tonvikt på ordet jag. För resten, fortfor han, så ligger min yngsta pojke sjuk. Man vet inte vad det kan bli.

Ögonblickligen ökade Armas avståndet mellan sig och perukmakaren.

— Är det med utslag? frågade han obehagligt berörd. — Kanske scharlakan?

— Vem vet. Det är just därför jag skyndar mig hem, för att höra vad doktorn sade. Där står för resten min spårvagn. Godnatt.

Armas Fager låtsade inte se Ferdi Hagerts bacillöversållade hand som sträcktes emot honom till avsked.

— Godnatt, sade han vresigt och drog sig ett steg tillbaka.

Perukmakaren försvann i långa, glidande skutt.

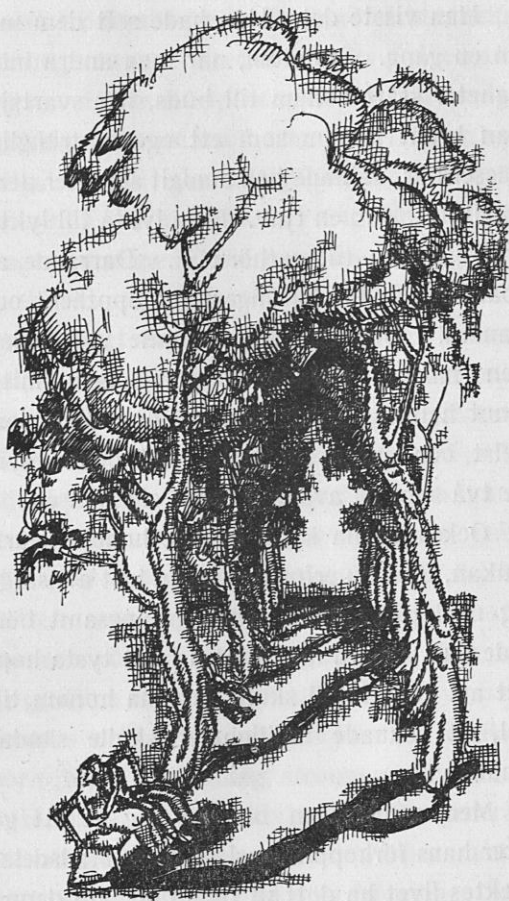
Där stod nu Armas i allémynningen, mer ensam och villrådig än nyss.

Detta var en kamp, varken mer eller mindre. Han brottades med en osynlig plågoande, som tydligen fattat det djävulska beslutet att spärra alla leende vägar för honom, att tvinga honom hem till en glädjelös bädd. Men Armas stålsatte sig och bet sig i tungan på att han tappert skulle stå emot.

Han vände sig om och blickade in i lindalléns grönskande tunnel. Han hörde tissel och tassel, kvävda små rop och uttrycksfulla skratt från de skugghöljda sofforna. Där satt aldrig flere än två på var bänk, och ändå bemödade de sig ivrigt att uppta så liten plats som möjligt.

Neal ropade det inom Armas. Neal!

Nu står hon i sin portgång med Saxell. Och de tar inte heller mycken plats. På avstånd ser de nästan ut som en.

Han visste det. Han hade sett dem mer än en gång. Stundom, när inga andra möjligheter stått honom till buds, när svartsjukan bränt honom som ett ogenomträngligt nässelsnår, då hade han smugit sig efter dem, försiktigt, som en tjuv. Från lykta till lykta, från gathörn till gathörn . . . Darrande av spänning, i ständig ångest för upptäckt och vanära. Och en gång framme vid målet, den mörka, skyddande portgången mitt emot hennes, kunde han stå hur länge som helst och sarga sig själv med denna syn: de två som på avstånd tedde sig som en.

Också denna kväll brände honom svartsjukan, men nu erfor han ingen lust att sarga sig med plågsamma syner. Långsamt började han vandra inåt staden i det tysta hoppet att goda infall skulle komma honom till del, att oanade möjligheter skulle sändas i hans väg.

Men sannerligen om det såg ut att gå efter hans förhoppningar! I dessa stadsdelar tycktes livet ha dött ut redan nu, vid denna

ganska tidiga timme. Tystnad rådde mellan de höga husen. Armas Fagers öra mottog inga andra budskap än ekot av klapprande hovslag någonstans borta i osynliga parallellgator. Allt sov, allt gömde sig, allt hämtade nya krafter för en ny dag. Men Armas Fagers oroliga hjärta fann ingen vila.

Hem...? Nej nej, inte det. Han såg för sig det låga, alltid skumma rummet bakom butiken där Wendla och han nödgades hålla till både dag och natt, eftersom flickorna fullständigt lagt beslag på det andra lilla kyffet. Han såg sängarna och gungstolen, det ovala soffbordet med fotografialbumets hallonröda schaggpärmar, fajanskatten som låg på kakelugnskransen och snusade på den brokiga glaskulan, han såg de gredlina vaserna med luktgräs och whiskyfirmans reklambricka — »Johnnie Walker, born 1820, still going strong» —, han såg jultidningarnas konstbilagor och porträttet av statsrådinnan med alla sina många barn — en gulnad bild som Wendla utbett

sig till minne den dag då hon lämnade tjänsten och gick ut i livet med Armas vid sidan och Elli under hjärtat. Allt detta var ju mycket vackert, gediget och bra i och för sig, men när man sett det dag ut och dag in i tjugu års tid — — — Han såg också Wendla i nattträja med den magra flätstumpen pendlande av och an mellan axlarna medan hon drog de rödrandiga nattstrumporna på sina breda, frostknöliga fötter. Han suckade, och han suckade djupt.

I detsamma hördes där ett häftigt puffande och rasslande, en bil kom rusande fram ur en av sidogatorna. Den var fullastad med uniformspersoner och ljusklädda fruntimmer, litet huller om buller. Där sjöngs och ropades med livliga tungor på ett par tre språk.

Armas Fager blev stående en minut och blickade längtansfullt efter den försvinnande bilen. Somliga har det bra, tänkte han bittert, men grämelsen avhöll honom dock icke från hans gamla vana att dra

logiska slutsatser av skedda och skådade ting. Det är det, sade han sig och fortsatte vandringen, — man borde ha en uniform. Nio tiondedelar av deras framgång kommer sig av uniformen. Mycket vore annorlunda om jag — Ja, faktiskt, varför kunde inte skådespelare och andra konstnärer ha en särskild uniform, lika väl som spårvagnskonduktörer och järnvägs-knyfflar!

Det var för honom ett ögonblicks verk att i tankarna göra ett hastigt utkast till denna konstnärsdräkt. Mantel och värja hörde till, det stod omedelbart klart för honom; i ett fall som detta behövde man inte låta

praktiska synpunkter bli utslagsgivande. Huvudbonaden vållade honom en del bekymmer. Baret eller hög hatt? Han var ytterst tveksam. Men hur som helst, detta tankebyggeri, denna fantasiens livliga lek beredde honom en djup tillfredsställelse och gjorde hans steg lätta. För övrigt hände det honom varje dag att han fann ett tankefrö, som i hans hjärnas bördiga jordmån inom kort växte upp till ett rikt förgrenat träd. Otaliga voro de mekaniska uppfinningar han gjort under vandringar som denna; för deras utexperimenterande fattades honom visserligen det nödiga kapitalet, men denna ledsamma omständighet berövade honom varken modet eller lusten att fortsätta. Speciellt hade han på sin tid intresserat sig för flygproblemet, ända tills bröderna Wright på sitt fjäskiga vis trädde emellan honom och världstryktet.

En lek som blivit honom alldeles särskilt kär var staden Helsingfors' totala ombyggnad. I synnerhet när han fått sitt kvan-

tum roade det honom att gå omkring och utdela tysta order, och därvid lät han sannerligen ingen knusslighet komma sig till last. Utan att blinka beslöt han uppföra ett slott här och en lyxrestaurang där, valde plats för dammar med springbrunnar och ivrade för höga kyrkspiror. Dessutom utdelade han order om avlägsnande av sådana byggnader och planteringar som voro honom misshagliga och påpekade önskvärdheten av förbättrade kommunikationer, speciellt nattetid. Det var någonting i stil med New Yorks pelarbanor han ville ha infört, perukmakar Hagert hade noggrant beskrivit dem för honom.

Alltnog, nu hade Armas Fager så småningom kommit till klarhet beträffande konstnärsuniformen och fastslagit baretten som enda värdiga huvudbonad, då han plötsligt råkade se upp och tvärstannade, obehagligt berörd. På ringa avstånd reste sig den rovgiriga stenkoloss, som tigande väntade på att få sluta honom inom sina mörka murar.

Armas Fager stampade i trottoaren så det small. Det trodde du, mumlade han, men nu skall du få stå där med lång näsa. Kyllikki är i alla fall bättre än ingenting. Och han tog av åt Stora Robertsgatan till och gick in på Café Kyllikki.

Rockvaktmästaren hälsade honom som vanligt med ett par ord, och där låg någonting förtroligt i tonen som i detta ögonblick retade Armas. Han svarade med en kort och avståndsbevarande nick medan han gav ifrån sig sin gulnade panama och såg sig omkring i den skumma, dunstfyllda korridoren. En pekande hand visade vägen till »Billiardsalongen», i riktning höger, medan en pil till vänster manade honom att hasta till kaféet. Från biljardrummet trängde ljuden av hårda skott och karambolande bollar, enstaka korta utrop av glädje eller överraskning blandade sig med köernas dunkande i golvet och otåliga rop på »Markus!», vars snörvlande stämma utan att förtröttas

läste den för Armas så välbekanta oändliga litanian:

- A. E. ställer, K. P. spelar!
- R. N. spelar. Vit boll.
- T. S. spelar. Röd boll.
- Nigger spelar. Vit boll.
- A. E. spelar . . . Pang! K. P. ställer, R. N. spelar — — —

Dessa markörens maningar brukade i regeln hetsa Armas Fager likt buden på en auktion och komma blodet att prickla på ett angenämt sätt i hans ådror. Icke ens i hans nuvarande sinnesstämning förfelade de helt sin verkan; han beslöt att välja biljarden och uppskjuta sitt besök på kafésidan till längre fram. Emellertid gjorde han sig ingen synnerlig brådska, utan gick först in på toaletten för att förvissa sig om att hans civila mask befann sig i ordning. Han hade denna kväll gjort avsminkningen och omklädseln hastigare än vanligt; misstanken att han kanske slarvat med ett eller annat låg nära till hands.

CARA L

Toalettrummet visade sig vara tomt. Inga obehöriga vittnen störde den ingående granskning Armas Fager företog framför spegeln.

Mycket riktigt: halsduken var illa knuten, den måste göras om. Och medan detta skedde, fattades Armas som vanligt av det djupaste intresse för sina egna anletsdrag sådana de blickade honom till mötes ur det sinnrika glaset.

Han undersökte noga alla fåror, nippor och fläckar i huden, han granskade uppmärksamt grånaden vid tinningarna för att se om den visade tendens att ökas. Där trängde sig på honom ett pinsamt intryck av att den brett ut sig.

Åldrandets och förgängelsetankens vemod drog genom Armas' sinne, och se! glidningen i hans sinnesstämning återspeglades ögonblickligen i ansiktets linjer. Djupt intresserad böjde han sig närmare spegelglaset, ty han kunde aldrig få nog av att iaktta detta fenomen, de skiftande känslornas

skuggspelslika vandring
över anletsdragen. Han
stödde armbågarna mot
lavoarhyllan och anlade
den djupa sorgens mask.

Bra. Verkligen riktigt
bra!

Nu vrede och trots.
Där sköt en ljungande
glimt genom hans uttrycksfulla ögonglober,
munnens linjer hårdnade och näsvingarna
spändes kraftigt utåt och nedåt.

Förträffligt!

Nu ångestfull tvekan, en förföljd som
lyssnar till annalkande fienders steg...

Javisst, ingen världs-
berömd skådespelare
hade gjort det bättre.

Och så lät han sina
ansiktsmuskler spela
hela skalan igenom tills
han nådde kopian av
Axel Pehrsons spasm-

diska clowngrin. Först nu kunde han förmå sig att låta vardaglighetens borgerliga linjer återfå herraväldet över detta ansikte som var honom så oändligt kärt.

— Det var det, sade han, och med sucken bröto tankarna hörbart fram: Varför fick jag inte bli skådespelare, verklig skådespelare!

Han framställde denna anklagelse mot det allmänna med så mycket större bitterhet som han innerst visste att felet uteslutande låg hos honom själv. Det hade ju inte funnits någon människa i hans uppväxttid som vare sig tillstyrkt eller förbjudit.

Suckande tände Armas en cigarrett och gjorde sin entré i biljardrummet.

Ett tjugotal unga män dåsade vid småborden längs väggarna. De drucko öl, kritade sina köer, sögo på cigarrettstumpar och stirrade oavvänt på bollarnas sicksackblixtar över den gröna duken. Sällan växlade de sammanhängande meningar med varann, de uttryckte mest sina farhågor, varningar,

frågor och påminnelser i formler lika korta och skarpa som bollarnas knackningar.

Armas kände de allra flesta till utseendet och initialerna eller öknamnen som dag efter dag på svarta tavlan angåvo spelarnas ordningsföljd. Vad dessa herrar för övrigt sysslade med, vilken deras ställning utanför Café Kyllikkis väggar var, det visste Armas föga om och det intresserade honom rätt litet. Huvudsaken var att han dagligen kunde träffa dem här och vinna en del pengar av dem.

Carambolebiljarden stod för ögonblicket ledig, på carolinan närmade sig guerrepardiet sitt slut. Av de tio ursprungliga deltagarna voro sju definitivt utslagna, och det gavs inte mer någon appell. De tre återstående kämpade ivrigt men samtidigt mycket besinningsfullt om en pott på trettiotåta mark.

Armas hälsade de förnämligare spelarna med korta nickningar. Han hade uppsökt sin vanliga plats bredvid kakelugnen och

studerade spelets gång. Han kände de tre spelarnas skicklighetsgrad och uthållighet tämligen bra, han visste av deras specialstötter och vanligaste felgrepp. Han beräknade chanserna och var ganska snart färdig med sina kalkyler.

— Nigger, sade han till den yngste och osäkraste spelaren, en liten svartmusig herre i vit väst och skär kravatt. — Jag köper ert parti. Vad ska ni ha?

Lillingen försökte morska upp sig.

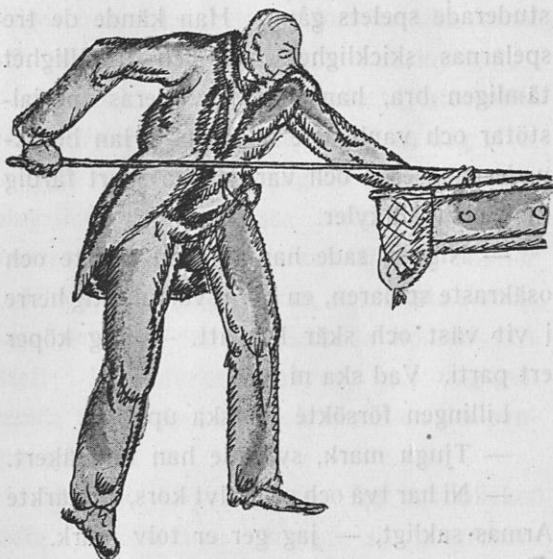
— Tjugu mark, svarade han tvärsäkert.

— Ni har två och ett halvt kors, anmärkte Armas sakligt, — jag ger er tolv mark.

Nigger tvekade ett ögonblick. Armas gick helt lugnt till köstället och valde sig en god kö.

— Femton mark! sade Nigger, och på den basen avslutades köpet.

Trots missmod och nedslagenhet skötte sig Armas briljant. Inom mindre än tio minuter hade han gett sina båda motståndare nådestöten. Den siste föll för ett rent av

mästerligt kvartskott, som small likt en pistol och hotade att driva den tunga elfbenskulan tvärsigenom blusen.

Nettovinst tjugutre mark. Armas ljusnade smått i sitt inre, fastän han utåt gav en likgiltig mask.

Nu kom det en smula liv i de tjugu dåsande ynglingarna. Markus gick bort till

svarta tavlan och började ropa upp bokstäver och namn. En ny guerre begynte . . .

Armas brydde sig inte om att vara med. Förspelet, som han kallade det, gick alldeles för långsamt för hans nervsystem; han tyckte bäst om att göra som nyss: köpa in sig på slutet och med några spännande stötar tilltvinga sig segern — eller också förlora allt. Risken var obestridligen ganska stor, men han hade en avundad förmåga att para skicklighet med tur, och han vann vida oftare än han förlorade. Ja, han kunde rent av räkna biljardvinsterna bland sina ordinarie inkomster, och det var till stor del tack vare dem han så pass ofta kunde unna sig någonting skönt ur Hagerts förråder.

Armas ställde undan kön och begav sig omedelbart över till kafésidan. Han hade fått sin ständiga törst ökad därborta i hettan och kritdammet. Kallt öl, kallt öl! sjöng det vällustigt inom honom.

Han stannade på tröskeln och såg sig omkring bland publiken. Att hitta bekanta

var ingen konst, men nu gällde det att få tag i någon som var trevlig att språka med, som kunde driva hans beklämning på flykten.

Ett halvt dussin herrar sutto där, var vid sitt bord, och det märktes att varje nykomling ängsligt sökt sig en plats så avlägsen från de andras som möjligt. Envar stirrade in i sin egen kaffekopp och i sin egen tråkighet; himmel och jord hade hellre fått förgås än att någon här inlåtit sig i samtal med någon annan.

Hela sitt liv hade Armas lidit under detta tryckande nationaldrag. Han avskydde ensamhet och tystnad, han trängtade efter människor, vänner, kamrater, dryckesbröder, medspelare, åhörare och åskådare. I medgångens stund lika väl som i motgångens voro de honom outhärliga.

Vem skulle han välja?

Borta vid fönstret — bästa platsen, således förstkommen — satt lotteriagenten Könni-Greveberg, som Armas ett par gånger slagit sig i slang med. Han önskade

gärna bli kallad greve Berg. För övrigt en klok karl, skarp och beslutsam, full av idéer. Men i dag såg han verkligen så surmulen och stridslysten ut att Armas helst höll sig undan.

Vid tidningshyllan rotade herr Fredriksson. Herr Fredriksson var huvudsakligast annonsupptagare, men levererade dessutom notiser till Lördagskvällen och ett par andra publikationer. Hade sålunda förbindelser både inom den ekonomiska och den litterära världen. Det var en person som Armas alltid bjudit till att stå väl med. Nu slog det honom att han faktiskt hade en angelägen och mycket betydelsefull sak att tala med herr Fredriksson om, men just i anledning av sakens stora vikt var han rädd för att verka påträngande och beslöt att bida sin tid.

Alltså vidare.

I lä bakom den stora, skåpformiga spel-dosan sitter en herre, ivrigt studerande ett utbrett tidningsblad, som döljer honom näs-

tan fullständigt. Armas granskar främlingens splittrerna, välpressade benkläder, det enda synliga av mannen; de äro honom obekanta. Nu ger han sig inte förrän han med stora väggspeglens tillhjälp får tag i den intressanta herrns anletsdrag.

Ett par stickande, färglösa ögon blicka kallt iakttagande emot Armas ur spegeln. Men herregud, det är ju en bekant. Javisst, unge Myrskyluoto, gårdskarlsens son, ochra-naagenten, Bjälogradoff som han också kallar sig efter återkomsten från Ryssland. Armas minns honom som en snorig valp i trasiga kläder, kvarterets största odåga, den som fräckast snattade i butiken och den som alltid ville locka flickorna att leka i den mörka källarlabyrinten. Och nu, vilken kostym! Vilken snörrät bena! Armas bugar sig respektfullt.

Man stöter sig inte med en av ochranans medarbetare. Men man är ju gudske-lov inte tvungen att sätta sig vid hans bord.

Nej, inte det, men vid vems? Jo, där,

därborta vid byffén erbjöd sig ett i allo lämpligt och trevligt sällskap för en liten pratstund. Där satt nämligen herr Peltz, den lille judiske handlanden med de klipska pepparkornsögonen, de snabba handrörelserna och det lustiga målföret.

Dit styrde Armas nu sin kosa och blev mycket riktigt vänligt mottagen av herr Peltz.

De drucko sitt öl och samtalade om mångahanda ting. Om kriget och affärslivet, om den tilltagande varubristen och dyrtiden.

Inför herr Peltz uppträdde Armas alltid i en roll som han annars djupt föraktade, nämligen affärsmannen-butik innehavarens. Det skänkte illusionen av intressegemenskap och samhörighet, det slog en bro över rasklyftan och kunde kanske i sinom tid bana väg för intimare förtroenden. Mycket i det judiska livet var Armas endast halvt bekant, och han vädrade här mysterier av sällsynt tjusning. Hans diskreta frågor om ceremonierna i synagogan, om den judiska

kvinnan och så vidare förblevo aldrig obersvarade, och dock hade Armas alltid den förnimmelsen att han fått snö på tungan: vid närmare besinnande fanns där just ingenting kvar. Sådan var herr Peltz.

Emellertid hade herr Peltz ett alltomfattande intresse, också han, och föga mänskligt var honom främmande. Armas fick till och med till stånd ett meningsutbyte i teaterspörsmål. Den kommande säsongens repertoar hade nyss blivit tillkännagiven i tidningspressen, och i denna fråga kände sig Armas som fisken i vattnet:

— Ska det verkligen löna sig att ta opp »Hamlet»? Den är ju bra föråldrad för oss moderna människor... Och »Hemmet» sedan. Vem ska göra Magda? Vi har ju ingen... »Värmlänningarna» — fy fan, där får jag naturligtvis igen göra en löjlig bondgubbe med röd peruk och storrutig väst... De är ju sprittgalna, vem tusan intresserar sig för bönder... Och »Värmlänningarna» till på köpet, »Värmeledningarna» som det heter

på teaterspråket i Sverige, det är ju fånigt . . . Nåja, de har ju också tänkt på några bättre saker, till exempel Cyrano de Bergerac.

Cyrano — det var den roll Armas Fager i hemliga drömmar spelade för en publik av sköna, trånande kvinnor.

I längden kunde teaterfrågan dock icke intressera Hirsch Peltz, varför han föredrog att börja tala om den fabelaktiga ekonomiska högkonjunktur som gjorde sig gällande i landet sedan sommarens början.

Det var häpnadsväckande saker han berättade om industriaktiernas värdestegring och börsspekulationen. Armas hade aldrig kunnat tänka sig att dylikt var möjligt annat än i tjugufemöresromanerna. Nu visade det sig att fullkomligt amerikanska förhållanden utvecklats runt omkring honom under de senaste veckorna utan att han egentligen haft någon riktig vetskap om det.

Han hörde uppgifter om sagolika vinster, skördade till en del av personer med välbekanta namn, människor som han dag ut och

dag in sett på stadens gator, men delvis också av folk som ingen kristen själ hört talas om förut — och knappast heller judarna. Men fastän han ingalunda betvivlade riktigheten av Hirsch Peltz' uppgifter, tedde sig det hela i alla fall för honom som någonting tillfälligt och halvt överkligt, ett slags fastlagsupptåg som snart måste upphöra igen. Och då han inte själv kunde bidra till diskussionen på detta område och inte gärna ville låta Peltz föra ordet hela tiden, tröttnade han så småningom på dessa guldmakarromaner och ledde samtalet in på frågor där han kunde uttala sig med större säkerhet. Slutligen väckte han förslag om att de skulle ansluta sig till à la guerre-spelarna. Eftersom han i dag hade en lycklig hand, borde den inte ligga fåfång på ett kafé-bord.

Men det blev avslag.

— Nej, sade herr Peltz livligt med en förstärkande åtbörd, — aldrig att jag spela à la guerre. Vem är stark, vinner — ingen

finess. Men carambole mit kegel, carambole mit kork, den kan man spela mit sin hovod, där kan man kalkolera ot den riktige dessein, inte sant? Ett parti?

Men Armas hade några kvällar sett herr Peltz spela carambole med kägglor — och med sitt huvud! — och han visste att det för honom inte fanns den avlägsnaste möjlighet till förtjänst på det hållet. Han avböjde under en förevändning. Samtalet domnade av. De sutto tysta och lyssnade till stötarna och ropen där borta.

— Kåmisk, sade herr Peltz med ens, och hans bruna ögon lyste av livslust och upptäckarglädje. — Man komma hit när som helst, vardag, söndag, vormiddag, kväll, alltid tjogo onga, friska männer spelar biljard. Pengar ligger på gatan, ingen vill ta dem opp. Ingen vill arbeta. Lika i hela landet. Kåmisk.

Armas kände sig på något vis stucken.

— Man kan väl arbeta på olika sätt, eller hur, och på olika tider? Alla kan ju

inte stå dagen i ända och sälja gamla kläder.

Hirsch Peltz blev helt förvånad över den aggressiva tonen. Han kunde verkligen inte neka sig nöjet att sticka igen.

— Um Gottes willen! sade han. — Till vad har man då sin hostro?

Armas stelnade.

— Ni säger att vi är lata här i landet. Men ni själv då, senast i går satt ni här mitt på dagen!

— Schabbes! sade herr Peltz och log. — Lördag!

Armas var slagen. För att dölja sin förargelse beställde han mera öl.

Han klappade servererskan på hävdvunnet vis då hon kom med det begärda, men flickan var då verkligen så sjaskig och omtummad att han ingalunda gjorde det för sitt nöjes skull. Snarast lydde han något slags dunkel pliktkänsla.

Hirsch Peltz reste sig för att gå. Han var idel sol, idel sprittande liv.

— Menas ingenting illa, sade han vän-

ligt. — Bra land, bra människor. Bra att göra affärer. Do svidanje!

Och han försvann i den mörka korridoren.

Armas Fager blev sittande en stund i underliga tankar. Präktiga rökringar löste sig från hans läppar, svävade uppåt, den ena tätt i den andras spår, en hel lång kedja. Affärer, tänkte han, man borde göra affärer. Man borde kasta sig in i börslivet och bli rik. Rik . . . Rökringar fortsatte att stiga, lätt och lustigt svävade de, vaggande sakta och mjukt, skiftande i färg från djupaste blått till drömblekt violett. Rik . . . Han såg sig rik, med en hisnande känsla famnade han allt vad detta lilla ord innefattar . . .

— Äsch! sade han plötsligt alldeles högt och borrhade cigarettstumpen djupt ner i askkoppens bottensats. Rökringarna hade redan tidigare löst sig och tunnats ut i dunst. Grå dunst under ett smutsigt tak.

Nej, det var sannerligen på tiden att han sökte upp herr Fredriksson. Herr

Fredriksson var säkert en mycket upptagen man, han kunde gå sin väg vilket ögonblick som helst. Och Armas' ärende var av mycken vikt.

Saken var nämligen den att han redan för flere år sedan i största hemlighet författat ett romantiskt sorgespel i fem akter (elva tablåer), »Liljan på Kastelholm». Han hade anonymt skickat in pjäsen till teaterns direktion, men fått avslag — till på köpet efter mycket lång väntan. Direktionen hade ju alltid gjort sig känd för fientlighet gentemot inhemska nyheter, medan den med begärlighet kastade sig över allt utländskt kram. Att bli refuserad av dessa personer var således ingen skam, snarare tvärtom. Men då Armas icke sett någon möjlighet att få sitt sorgespel uppfört på någon annan scen — Axel Pehrson hade på det bestämdaste avrått honom från att försöka med Sverige, förhållandena voro lika galna där, sade han — så hade han vänt sig till herr Fredriksson för att genom

dennes förmedling möjligen få skådespelet tryckt i »Lördagskvällen». Nu ville Armas höra sig för om utsikterna.

— Vill herr Fredriksson dricka ett glas öl med mig? frågade han förbindligt. Och det var nog ett gott ingångsspråk han funnit, ty herr Fredriksson smålog välvilligt instämmande.

De språkade om ditt och datt tills Armas äntligen ansåg sig kunna rycka fram med kärnpunkten.

— Inte har herr Fredriksson fått svar från redaktören?

— Svar? Jaså, jaha, beträffande komedien?

— Tragedien! Tragedien! utbrast Armas en smula förstämd.

— Precis. »Liljan på —

— Kastelholm.»

— Javisst. Nej, vet ni herr Fager, saken är den att redaktören är så överhopad med arbete just nu, han har väl inte fått tid än. Manuskript strömmar in så att —

ja, ni har ingen aning. Det är ett sådant uppsving inom litteraturen, faktiskt riktigt glädjande. Men vi får nog svar med det första, var bara alldeles lugn.

— Hör nu, sade Armas dämpat, — tror herr Fredriksson att det finns utsikter?

— Utsikter . . . Hm. Tja. Det är nu så med den tryckta dramatiken —

— Att? manade Armas försiktigt.

— Att ingen läser den. Uppriktigt sagt. Ja, ni skall inte ta illa upp, det är en gammal sanning, den gäller för de största mästarnas saker. Läser ni Shakespeare, läser jag Ibsen?

— Nej, medgav Armas modfällt.

— Ja, där ser ni själv.

Armas höjde tigande sitt glas och drack herr Fredriksson till. Hans ansikte var prägladt av allvar och resignation. Tystnaden bredde sig som ett kvävande täckelse i det heta rummet.

— Säg mig, sade herr Fredriksson plöts-

ligt, — är ni mycket angelägen om att få den där pjäsen tryckt?

— Åå — jaa, på sätt och vis, varför inte. Men vad menar ni med det?

— Jo, jag tänkte bara att om det inte går på något annat sätt, så kunde man ju få den tryckt som annons.

Armas sköt glaset ifrån sig och stirrade oförstående på herr Fredriksson.

— Ja, ser ni, »Lördagskvällen» beviljar en kolossal rabatt på stående annonser, så det behöver inte alls bli så synnerligen dyrt. Och naturligtvis kan det typografiskt ordnas så att er pjäs inte ett dugg skiljer sig från den övriga texten. Ingen människa kommer att märka det minsta. Vad menar ni om det förslaget — som en sista utväg?

— Aldrig! ropade Armas indignerad. — Hellre bränner jag upp »Liljan».

Herr Fredriksson märkte att hans yrkesnit måhända fört honom för långt.

— Ja ja, föll han av, — det var ett

förslag i största välmening. En sista resurs, som jag redan sade, men det är ju möjligt att den inte alls behövs. Ni skall inte kasta yxan i sjön, det kan ju hända —

Hans vänliga tonfall lyckades i någon mån fördriva bitterheten ur Armas' sinne. Men samtalet ebbade ut, ohjälpligt. Ölet var också utdrucket, de sista bläddrorna brusto samman på insidan av glasen. Herr Fredriksson fattade sin bortlagda tidning och låtsade fördjupa sig i en ledare om konstgödningens betydelse för ett rationellt jordbruk.

Armas Fager drömde. Han såg så tydligt för sig den tryckta rubriken:

LILJAN PÅ KASTELHOLM.

Romantiskt sorgespel i fem akter

av

Armas Fager.

Han såg personförteckningen, dialogen, spalt efter spalt. Präktigt tog det sig ut, i

sanning präktigt. Men att se det med lekamliga ögon — det skulle naturligtvis bli honom förmenat, som allt vackert, roligt, eftersträvansvärt och ljuvt i detta fördömda liv!

Det var dock för mycket som hopat sig i hans väg i kväll . . . »Liljan» som annons — Nea och Saxell — Hagert snål och omöjlig, kanske farlig smittobärare — Elli och Hjördis — — —

I detsamma skedde det.

I denna samma sekund stod det blixlikt belyst för Armas Fagers medvetande: Han ville, han skulle, han måste tillbaka dit ut till sommarrestaurangen, till vinets, musikens, livsglädjens hemvist, om det så skulle komma att kosta honom liv och gods. Och han visste också att detta hela tiden varit hans enda verkliga tanke där innerst inne där våra öden ljudlöst smidas, varit det under promenaden och samtalen, medan biljardbollarna rullat och medan han talat så många fåfängliga ord. Ja, i

själva verket, det hade varit hans hemliga beslut redan i det ögonblick då han skildes från Hagert och började den meningslösa vandringen, inåt staden, denna vandring som han egentligen aldrig tagit riktigt på allvar. Och dock hade han nu så när försuttit sina möjligheter, kanske rent av gjort det . . .

Upp med uret ur västfickan. Tio minuter i tolv! Jo, det var skönt . . . Här hjälpte ingenting annat än en snabb bil! . . .

Hela min vinst, tänkte Armas medan han betalade och störtade ut efter sin hatt, hela min biljardvinst åt chauffören om han ställer så till att jag hinner fram innan det är för sent.

Och nu var det som om den okände fiendens grepp om Armas börjat slappna, ty ett stenkast från Café Kyllikkis dörr stötte han på en ledig bil! Det bar av med en fart som fläktade svalka kring Armas' tinningar. Han blev herre över sina nerver

och föresatte sig att gå mycket lugnt och klokt till väga.

Då Armas märkte att han kom fram i god tid, betalade han precis vad taxameter utvisade, inte en penni mer. Djäkla chaufförer, tänkte han, var eviga dag står det i tidningarna om deras knep och konster, de gör ingenting annat än sitta och funderar ut hur de ska lura allmänheten.

Så steg han in.

Rockvaktmästaren blängde på honom som en bondoxe och tycktes ha lust att säga någonting, kanske försöka avvisa honom. Naturligtvis, de kände honom här sen många år tillbaka. De ansågo förstås att de inte förtjänat tillräckligt på honom, de blodsugarna, och så var han väl inte fin nog. I synnerhet inte det. Men i kväll var han inte i humör att låta hunsas av en tamburmajor. Om bara hovmästaren råkade vara upptagen på annat håll, skulle han nog klara sig. Och även

denna lilla chans hade ödet beslutat unna honom.

Armas slank hastigt genom kapprummet och kallskänken och kom oantastad in i korridoren med de enskilda rummen på sidorna. Framgången gjorde honom djärv, han gläntade på dörren till matsalen.

Det slog som en vit våg mot hans ögon — väggarna, taket, borddukarna, klännin-garna, sommaruniformerna, astrarna i va-serna, allt tindrade och glindrade i klaraste vitt. De rumäniska musikanternas röda frackar lyste som vallmo i rågen. En snär-jande valsmelodi flöt ut i rummet och vag-gade mjukt över blommor och silver på borden.

Armas Fager visste ju nog i vardagslag att det bara var alfenid, men i denna stund hade han kunnat gå dyr ed på att det var fullödigt silver som blixtrade i ljusets bad. Ty därborta i hörnet vid fönstren satt hon, den okända vita, som under föreställnin-gen fångat hans blick.

Ett handtag vreds hastigt om någonstans i närheten. Armas Fager ryckte till och slöt ljudlöst matsalsdörren. Vad tusan skall jag duka opp för hovmästaren, tänkte han. Men det var bara gamla vaktmästar Engblom som kom ut ur lilla piano-rummet.

Engblom rörde sig mödosamt, med ett platschande ljud som om han haft klapp-trän i stället för fötter. Hans syn var också något skral, det tog sin lilla tid innan han kände igen Armas Fager.

— Vad gör ni här? sade han, inte vidare artig, men utan spår av hovmästarens stridslystna hänsynslöshet. Han var en gammal man som i kallskänkens och kökets vilda tumult drömde vakna drömmar om ensamhet och tystnad och vila för de värkande fötterna. Därför hände det honom ofta att han liksom sjönk ihop inom den gamla slafsande fracken och stod med hängande huvud liksom droskhästen i sitt gathörn, för att plötsligt rycka

till vid de ilskena ringningarnas piskslag.

— Vem söker ni? frågade han ånyo och plirade på Armas med sina blodlupna ögon.

— Sch! sade Armas nästan ödmjukt. — Jag ville bara veta — är mina flickor där inne i pianorummet?

— Marinofficerare med två statistflickor, svarade Engblom vresigt och trött, som om han redan ångrat sin beredvillighet att komma med upplysningar. — Ja, dom är välan era.

— Vad — vad gör de?

— Dom har just slutat supén. Nu ska dom ha kaffe, så jag får lov att skynda mig. Men det är allt bäst att ni följer med, för om hovmästaren ser er gå omkring och snoka här inne, så blir han förbannad. Det vet ni ju själv av gammalt.

— Ett ögonblick, bara ett ögonblick, sade Armas lågt. Hans fingrar spelade och trevade nervöst inne i rockfickorna som om hjälpen suttit där; och — under över

alla under! — den här gången satt den faktiskt där.

Ty plötsligt fick Armas mellan fingrarna en liten strut. Den innehöll snus som han dagen förut tagit med sig till teatern för att roa flickorna med. De hade snusat och nyst och skrattat alldeles förskräckligt, det hade varit ett lyckat skämt. Men ännu återstod det tillräckligt av den kittlande varan för att kunna göra intryck på vaktmästar Engblom.

— Engblom snusar ju, inte sant? utbrast Armas glatt.

Engblom blottade sin härjade tandgård i ett litet skratt.

— Joo, det gör jag ju nog, visst gör jag det lite grand. Inte här inte, för hovmästaren har förbjudit mig det, han säger att det är snuskigt och oaptitligt, men han begriper sig inte ett djävla dugg på hela schåsen, för det är inte mera snuskigt än att röka.

— Varsågod, sade Armas med vanlig stämning och räckte fram struten.

Engblom grep gåvan med sin långa slappa hand, som lämnade manschetten så långt bakom sig och tänjde sig nästan ända till knäet när han intog sin vilande ställning.

— Tackar så hjärtligt, sade han, liksom vid drickspengar över medelmåttan.

Armas skyndade sig att smida innan järnet hunnit svalna.

— Säg mig, sade han i lätt konversationston, — vad fick de till supén? De där inne.

— Extra smörgåsbord förstås — sparris — kräftor — lax — poire à la Melba — blandad frukt. Ja, det var visst allt.

— Smörgåsbord — kräftor — Melba, eftersade Armas. — Och vad dricker de?

— Moët, Crément rosé. Flickor och ryssar tycker om söta saker. Dom har ingen smak, se.

— Nej, sade Armas bittert, — men pengar har de. Ryssarna menar jag, tillade han överflödigtvis.

Engblom ryckte trött på axlarna:

— Pengar? Pengar har dom ju alla nu för tiden. Dom är som tokiga, alla mäklare och jobbare och judar. Hela matsalen och alla smårummen är fulla av sådant folk, och det finns inte dyrt tillräckligt för dom. Dom är sprittgalna. Det kommer av kriget, se. Och när dom inte kan resa utomlands.

Armas Fager teg. Han hörde snabba fötter trampa av och an där ute i kallskänken, det haglade beställningar, påminnelser, svordomar och okvädinsord.

Men från andra sidan sipprade valsens sugande toner in genom dörrspringorna, och där ljud ett dämpat sorl och klingande av glas och gafflar.

— Herr Engblom, sade Armas som i feber, — jag måste få tala med Elli. Det är min äldsta flicka, den vackra mörka.

Engblom skakade på huvudet.

— Går inte. Det är nog bäst att ni ger er i väg innan hovmästaren kommer.

Det är som fan skulle rida honom, han kommer alltid just i det ögonblick då man har liksom ett behov att vara ensam, till exempel när man ska prova en flaska vin eller ta sig en liten pris snus.

— Tänk på att det är mina döttrar, herr Engblom.

Engblom skakade på det grånade huvudet:

— Lyd mitt råd, det är det klokaste. Det kan bli fan så otrevligt annars.

— Mina egna döttrar! Vem vet vad som kan hända dem om jag inte får varna dem . . .

Armas sade det så intensivt att han nästan kom att känna det lika. Stora tårar stego honom i ögonen, de droppade långsamt ner över kinden.

Inne i lilla pianorummet var det nog ingen som grät. Elli tycktes föra ordet där och leda skrattsalvorna, Hjördis kom efter som ett blygt eko. Officerarnas tankar,

ord och gärningar voro säkert fjärran från krigets fasor.

— Mina flickor . . . sade Armas med darrande stämma.

— Hm, menade Engblom. Han var inte precis rörd — till det hade han sett för mycket i denna världens enskilda rum. Men på något sätt rönt han ändå intryck av situationen.

— Jag får väl hämta henne då, sade han tveksamt. — Men det säger jag: inga uppträden! Och fort skall det gå, annars blir vi båda olyckliga.

— Ja ja, raska på nu bara.

Klockan visade tolv, i matsalen brusade och dånade kvällens slutmarsch. En timme kvar, tänkte Armas, eller gud vet hur många, i smårummen sitter man ju så länge man har pengar och lust. Officerare gör det säkert, dem vågar ingen köra ut.

Han stod och trampade på stället, turvis med höger och vänster fot.

Elli hade tydligen ingen lust i världen

att följa Engbloms diskret framviskade uppmaning.

— Glad blev hon inte, sade Engblom till Armas, och så klafsade han bort genom korridoren efter kaffet.

Slutligen behagade Elli komma. Hon höll en apelsin i handen och begagnade en marinofficersdolk som fruktkniv. Hon var surmulen och kampberedd.

— Vad är det här för slag? sade hon i respektlös ton.

— Jo, sade Armas, retad av den långa väntetiden och den vårdslösa tonen, — det är bara det att jag förbjuder er att sitta i enskilt rum med officerare.

Elli slog till ett skratt.

— Förbjuder du oss! Det var det bästa jag har hört på bra länge.

— Förstår du inte själv hur farligt det är för er båda att sitta så där . . . utan äldre personer, utan förståndigt folk som . . .

— Du kan vara lugnqvist, vi reder oss

nog. Vi är inte alls rädda, tillade hon med ett mångtydigt litet leende.

Hon har då fort blivit fullfjädrad! tänkte Armas med förfäran, och högt sade han detta:

— Jasa, ni är inte rädda, men vi ska väl se vad ni blir när mamma får veta det här.

Elli kom närmare och blicken svartnade.

— Hör du pappa, sade hon lågt men mycket uttrycksfullt, — du understår dig inte att gå och skvallra.

— Det är inget skvaller om jag ger mamma en liten vink.

— Vinka mig hit och vinka mig dit!

Säger du ett levande knyst åt mamma om det här, så får hon samma dag höra hur det gick till på johannefesten. Och mycket annat därtill, så att du vet det.

— Schysch! sade Armas dämpat. Varför ska vi genast ta det så där hett, kan vi inte talas vid med lugn och sans?

— Jag har inte tid, sade Elli och gjorde en ansats att gå.

Armas klamrade sig fast vid hennes arm så att stickerten rispade honom i skinnet.

— Säg mig åtminstone . . . var supén god?

— Härlig! svarade Elli och smiskade med läpparna.

— Ja ja, jag kan tänka mig det. Och nu ska ni dricka kaffe, eller hur?

Elli nickade.

— Med likörer, sade hon stolt och spottade ut några apelsinkärnor.

— Elli lilla, sade Armas med en sådan hast att orden ramlade över varann, — jag lovar dig att inte säga ett ord åt mamma om du tar mig med dit in.

Elli tappade en klyfta av apelsinen.

— Du är tokig, sade hon förbluffad.

Armas Fager rätade på sig.

— Tokig eller inte, sade han i bestäm-
dare ton, — kom i håg att jag är din pappa.
Din egen pappa, tillade han vekare.

— Men det är ju stört omöjligt!

— Det går om du vill. Försök så får
du se.

— Nej men kära pappa, utbrast Elli
road, — vad skulle vi göra med dig?

Och nu tycktes hon besluten att gå.

— Men pian min, sade Armas bedjande
och med blicken respektfullt fäst på stic-
kerten, maktens och den militära ärans
symbol. — Du kan åtminstone säga mig
vad de heter.

— Schilling och Butoff, svarade Elli
kort.

— Är det Schilling som du . . . som du
brukar sitta bredvid?

— Den här är hans, upplyste Elli och
lät stickertens klinga blixtra. — Hjördis

äter med Grischkas, hon apar alltid efter mig.

— Jaså, Hjördis och Grischka! sade Armas livfullt. — De passar bra för varann, han är ju också så där liten och spenslig.

— Han sjunger ibland för oss sådana där sorgliga sånger, och då lipar Hjördis, sade Elli föraktfullt.

Armas gnuggade händerna av fråglust.

— Nå, och hurudana är de eljest... vad brukar ni sedan efteråt... är de... är de hyggliga?

— De är nog bra, svarade Elli, och härmed betraktade hon samtalet som avslutat. Det var omöjligt att avlocka henne ett enda ord till.

Armas Fager såg att hans situation blivit alldeles ohållbar. Förgäves genom-sökte han sin hjärna efter nya uppslag, nya löften, nya hotelser. Han hade snöpligen fått] dra sig tillbaka med oförrättat ärende om inte Hjördis i detsamma öppnat dörren och kommit ut.

— Usch, pappa! undslapp det henne. —
Vad gör du här?

— Hjärdis! sade Armas med nyvaknat hopp. — Dittan lilla, tycker du det är rättvist att jag skall vara ensam och ha tråkigt medan ni roar er? Vill du inte ta mig med dit in?

Och då hon inte genast svarade, fortsatte han hastigt och med mycken innerlighet i rösten:

— Hjärdis lilla, är det någonting som du önskar dig, någonting som du riktigt gärna vill ha? En gång var det ett guldhjärta på sammetsband, men då råkade pappas pengar vara slut, så att du blev

utan. Om du fortfarande vill ha det, så skall jag köpa det åt dig... snart... i morgon bitti!

Elli brast ut i skratt, ett fräckt, respektlöst skratt.

— Nu pratar du i nattmössan, pappa. Tror du själv att du någonsin ämnar köpa det där guldhjärtat?

— Gud på! utbrast Armas, kränkt i sitt innersta. Och vänd till Hjördis fortfor han i vek ton: Pian min, om du tänker på pappa så skall pappa tänka på dig.

Hjördis, den svaga och osjälvständiga, råkade här i ett svårt bryderi. Hon såg besvärad ut och stammade någonting obegripligt. Men undsättning kom i rätta stunden.

De båda officerarna tycktes nämligen mena att det nu kunde vara nog. De hade förstått att där utanför stod en karl som bråkade, en bekant till flickorna. Saken var enkel och klar. När tvivelaktiga figurer vill tala med superande damer, så gäller det antingen sprit eller pengar. Och ef-

tersom de egentligen voro vid briljant lynne, så tog den ena av dem en nyöppnad champagneflaska ur kylaren, gick ut och lade den i Armas' händer som om det varit ett lindebarn.

— Allez! sade han och gick in tillbaka.

Den andra hade under tiden slagit sig ner vid pianot för att locka in flickorna med en virvlande valsmelodi.

Armas fick brått att bringa flaskan i ofarligt läge. Han betänkte sig ett ögonblick — men inte heller längre.

— Jag ska ha ett glas också, sade han.

— Äsch, muttrade Elli, gå nu bara.

— Tror du din pappa dricker ur flaskmynningen, flicksnärta?

— Tag hit ett glas, Hjärdis, befallde Elli för att äntligen få ett slut på det störande bråket.

— Men, sade Hjärdis tvekande, — men . . . servisen blir ju ofullständig?

Elli brast ut i ett klingande skratt.

— Det kommer nog allt på räkningen,

din åsnå, och den behöver vi inte bekymra oss för.

Och Armas fick sitt glas. Han stack det hastigt i byxfickan och gömde flaskan vid barmen så gott det gick.

— Nå, sade Elli med en suck, — nu är du väl nöjd?

Armas fann det olämpligt att besvara frågan.

— Godnatt då, sade han för att få något slags avrundning på sin sortie.

— Och så lovar vi alla tre att aldrig skvallra på varann! resumerade Elli. — Vi har haft nattrepetition på några danser, kom i håg det, pappa.

Armas Fager mumlade något ohörbart i det han gick.

Han kom oantastad ut i vestibulen. Till ett tackoffer tryckte han med en vittsvepande åtbörd en femtipenni i rockvaktmästarens hand.

Nere vid stranden fann han en bänk som händelsevis stod ledig. Han höjde flaska och glas och lät champagnen flöda.

Så hade han då äntligen segrat. En knapp seger, om man så vill, men i alla fall en seger. Av denna dags råmaterial hade han danat ett konstverk efter sitt sinne, långt ifrån det största och långt ifrån det yppersta hans flinka händer hunnit med under årens långa rad, men det var dock ett avslutat helt, en sluten cirkel, en fullföljd linje. En djup frid tog väldet över hans oroliga hjärta.

Han lät blicken sväva ut över havet, och tankarna flögo än längre, dit ner till de bloddränkta markerna där tjugu miljoner människor som bäst voro ivrigt selsatta med att försöka döda varann. Han förstod dem inte, nej sannerligen. Livligt måste han ogilla dem och deras förehavanden. Han önskade att han kunnat skåla med dem, med var enskild man och med alla i gemen, skåla med dem och tillropa dem ett uppriktighetens ord: Låt bli med det där, livet är ju så härligt!

Som sakerna nu stodo, fick han emeller-

tid lov att dricka ensam. Och det gjorde han.

Solvinet susade i kapp med havets lätta sorl mot stenarna, det rusade och lyste vitt som månsilvret runt omkring.

Många sköna drömmar stego ner och svävade i ringdans kring Armas Fagers ensliga bänk.

RUNAR SCHILDT:

Den segrande Eros. (Fjärde tusendet).....	1912	6: 25
Raketen. (Tredje tusendet)		12: 50
Regnbågen. (Femte tusendet).....	1916	8: 75
Rönnbruden. (Sjätte tusendet)	1917	8: 75
Perdita. (Femte tusendet)	1918	15: —
Hemkomsten. (Femte tusendet)	1919	20: —
Armas Fager (Fjärde tusendet)	1920	17: 50